

НІМЕЦЬКІ Й УКРАЇНСЬКІ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ В СТИЛІСТИЧНОМУ АСПЕКТІ

Здійснюється зіставлення німецьких і українських кореспонденцій у стилістичному аспекті на матеріалі двох провідних щоденних газет „Berliner Zeitung” і „День”. Встановлено стилістичні особливості цього мовленнєвого жанру в обох мовно-культурних дискурсах.

Ключові слова: німецька та українська мова, газетний дискурс, зіставлення, стилістика.

Осуществлено сопоставление немецких и украинских корреспонденций в стилистическом аспекте на материале двух ведущих ежедневных газет „Berliner Zeitung” і „День”. Выявлены стилистические особенности этого речевого жанра в двух лингво-культурных дискурсах.

Ключевые слова: немецкий язык, украинский язык, газетный дискурс, сопоставление, стилистика.

The article is devoted to the stylistic comparison of German and Ukrainian hard news on material of two authorized daily newspapers „Berliner Zeitung” and „Den”. As a result of the contrastive analysis in this publicistic genre of both linguacultural discourses stylistic peculiarities were found out.

Key words: German, Ukrainian, newspaper discourse, comparison, stylistics.

Зіставлення текстів засобів масової комунікації привертає до себе увагу науковців із різних причин. Однією з них є прагнення встановити лінгво-культурні особливості мас-медійного дискурсу певного мовного середовища. Окрім теоретичного значення, такі студії переслідують, насамперед, практичні цілі, що пов'язані з практикою перекладу, методикою викладання іноземної мови тощо.

Газетні кореспонденції досліджувалися в багатьох мовах переважно в одномовному культурному дискурсі в різних аспектах (пор. [8; 9; 10 та інші]). Зіставні аналізи здійснювалися переважно на матеріалі англійської і німецької мов (пор. [7; 13 та інші]). Відсутність

комплексних українсько-німецьких контрастивних студій кореспонденцій зумовлює актуальність нашого дослідження.

Об'єктом цього дослідження послуговували кореспонденції зовнішньополітичної тематики в провідних щоденних німецькій і українській газетах „Berliner Zeitung” і „День”. Предметом аналізу виступають стилістичні особливості німецьких і українських кореспонденцій.

Мета студії – встановити подібності і відмінності між німецькими й українськими зовнішньополітичними кореспонденціями в стилістичному аспекті.

Матеріалом дослідження слугувала добірка кореспонденцій з розділу зовнішньої політики в щоденних газетах „Berliner Zeitung” (розділ Politik) і „День” (розділ „День Планети”) протягом 2007–2011 рр. Корпус склав 60 текстів – по 30 кореспонденцій у кожній мові. Такий обсяг матеріалу можна вважати репрезентативним, зважаючи на досить великий часовий зріз вибірки. Слід зазначити, що в кількісному плані за проаналізований час у газеті „День” зафіксовано набагато менше кореспонденцій, ніж у німецькій газеті Berliner Zeitung. Це, насамперед, зумовлено екстралінгвістичними чинниками, а саме реаліями газетної справи в Німеччині й Україні.

У дослідженні мова йде про ситуативні еквівалентні паралельні тексти (див. [12]), тобто такі, що виконують подібну роль у двох мовно-культурних дискурсах, інформуючи читацьку аудиторію про зовнішньополітичні події в світі. При цьому тексти відібрано в один часовий зріз із відповідних рубрик, які склалися редакціями згаданих вище газет. Це дозволяє говорити про певну об'єктивність добору дослідницького матеріалу, що відображає газетну зовнішньополітичну „картину світу” двох мовних культур крізь призму кореспонденцій.

Кореспонденція (Bericht) як вид публіцистичного тексту належить до інформаційних текстів. Г. Бухер [5, с. 83] називає такі ознаки кореспонденції: 1) повідомити, що відбулося, 2) де це сталося, 3) коли це сталося, 4) як це сталося, 5) чому це сталося, 6) хто був при цьому задіяний, 7) як взаємопов'язані окремі аспекти події, 8) які наслідки має ця подія, 9) що передувало цій події, 10) в яких соціальних, 11) історичних, 12) політичних і 13) культурних зв'язках знаходиться ця подія (пор. [9, с. 93]). Автор виділяє серед кореспонденцій статті про подію *Ereignisberichterstattung* (ознаки 7–9) й аналітичні статті *Hintergrundsberichterstattung* (ознаки 10–13) [5, с. 83].

Тобто тут спостерігається поєднання ознак, які притаманні інформаційним і аналітичним газетним статтям (пор. [1, с. 154]).

За Г.Г. Люгером кореспонденція, на відміну від короткого повідомлення й інформаційної статті (Nachricht), розглядається як комплексна, більш різноманітна інформаційна стаття, в центрі уваги якої – певна подія, про яку докладно повідомляють, використовуючи цитати, коментарі, додаткові дані тощо. Внаслідок цього кореспонденція більша за обсягом, ніж інші інформаційні види текстів, і вважається головним видом інформаційного типу текстів. Для кореспонденцій характерна побудова за принципом спонукання до цілісного прочитання.

Структурно *кореспонденція* виглядає, за Г.Г. Люгером [9, с. 109], так:

Початок тексту:	заголовок (дані про кореспондента) лід
Центральна частина:	повідомлення про подію (цитати, коментарі, додаткові дані)
Кінець тексту:	ставлення/прогноз/резюме

Отже, досліджувані кореспонденції (Bericht) – це об’ємні газетні тексти інформаційного спрямування про актуальні зовнішньополітичні проблеми, для яких характерна побудова за принципом спонукання до цілісного прочитання.

У результаті аналізу відібраних 60 українських і німецьких кореспонденцій встановлено структурні одиниці досліджуваних текстів. Типовій українській кореспонденції притаманні такі її складові: 1) заголовок; 2) підзаголовок; 3) фотографія з джерелом; 4) автор статті; 5) текст. Окрім того, українська кореспонденція супроводжується (47% вибірки) невербально виділеними коментарями, які присвячені темі кореспонденції.

Типова німецька кореспонденція може складатися з таких структурних одиниць: 1) надзаголовок; 2) заголовок; 3) підзаголовок; 4) автор; 5) місце події; 6) фотографія з джерелом і підтекстом; 7) текст і 8) проміжні заголовки. Наведений перелік компонентів в обох газетах відображено в типовій композиційній послідовності. Лише невербальний складник – фотографія – може розташовуватися одразу після заголовків або інтегруватися в текст. Окрім того, для кореспонденцій, як і інформаційних статей, властиві певні невербальні, графічні ознаки тощо (пор. [2]).

Отже, обидва друкованих видання використовують майже однаковий набір структурних одиниць, які мають схожу послідовність викладу. Відмінність спостерігається у використанні німецькими журналістами дейктичної координати місця події, фотографій із підзаголовками, надзаголовків у разі відсутності підзаголовків. Проміжні заголовки в українських кореспонденціях використовуються лише в 7 % вибірки, в німецьких – у 43 %. Це вказує на те, що німецькі кореспонденції більш структуровані, ніж українські, і тим самим надають можливість охопити загальний зміст статті через її ключові слова. В обох газетах не виділяють перший абзац, який слугує, як правило, лідом (пор. [6, с. 121–122]).

У проаналізованих кореспонденціях газет *Berliner Zeitung* і *День* домінує офіційно-ділова і нейтральна лексика. Зовнішньополітична тематика досліджуваних кореспонденцій впливає на лексичне наповнення цього виду газетних текстів. Головним чином, це нейтральна лексика, зрозуміла пересічному німецькому й українському читачам. Наряду з цим у проаналізованих текстах зафіксована лексика, яку відносять до високого і розмовно-побутового стилів. Якщо перший вид лексики (наприклад, *eliminieren*, *імплементація*, *реадмісія* тощо) вимагає від адресата певних фонових знань, то другий (наприклад, *das Aus*, *die Schlappe*, *auf Nimmerwiedersehen verschwinden*, *Tribut zollen*, *такі круті*, *ввижатися* тощо) зрозумілий середньостатистичному носієві мови.

Поєднання лексики двох стилів зумовлене проміжним становищем цього виду текстів між офіційністю і буденністю (пор. [3, с. 270; 4, с. 101]). Намагаючись передати сухі офіційні факти, адресанти вдаються до використання розмовно-побутової лексики для урізноманітнення викладу матеріалу з метою викликати зацікавленість у читача. Розмовні вислови часом більш влучно і яскраво передають оцінку, ставлення автора до подій, учасників тощо, ніж це буде відображено в інший спосіб. Таким чином, текст статті стає наближеним, близьким для читача.

Кореспонденціями в обох газетних дискурсах притаманні стилістично „насичені” заголовки. Насамперед це стосується головного заголовка, який візуально привертає увагу реципієнта більшим розміром шрифту. Домінують при цьому заголовки-загадки, коли зміст статті не зовсім зрозумілий для читача. Тут часто використовуються метафори, порівняння, алюзії тощо. Наприклад:

- (1) *Wenn Eiche und Margerite sich kreuzen* (Berliner Zeitung, 24.04.2007)
- (2) *Ein Fass ohne Boden* (Berliner Zeitung, 13.04.2007)
- (3) *Долар на хліб не намажеш* (День, 24.03.2009)
- (4) „*Перезавантаження*” у Мюнхені (День, 10.02.2009)

Зацікавлений читач повинен прочитати підзаголовок, щоб відкрити собі зміст кореспонденції. Наприклад, після заголовка (1) іде такий підзаголовок: *Parteifusion soll Italiens Mitte-Links-Kräfte bündeln*, а для (4) *Чи готова Європа та Росія до нової ери співпраці зі США?*

У кореспонденціях, як і в інформаційних статтях (пор. [2]), використовують політичні й економічні аббревіатури. Певні труднощі в українському корпусі створюють поряд із відомими аббревіатурами, зокрема, *ЗМІ, МЗС, НАТО, ООН, СНД, СОТ, РФ*, скорочення, які можна віднести до спеціальної політичної, економічної фахової лексики і які не завжди пояснюються в тексті, як-от: *ОЧЕС* (Організація Чорноморського економічного співробітництва) тощо. У німецькому корпусі скорочень зафіксовано набагато менше, наприклад: *G8, CDU, SPD, EU* тощо. Вони, як правило, відомі пересічному німецькому читачеві, або вживаються одразу після першого згадування повної назви. Це переважно скорочення німецьких партій, назв військових утворень по лінії ООН або інтернаціональні англомовні скорочення тощо, як-от:

[...] Im gleichen Jahr wurde bei der UNO eine Entschädigungskommission, die UNCC, gegründet. (BZ, 13.04.2007)

З точки зору словотвору для зіставлених корпусів характерне часте використання складних і складених слів. В українському корпусі це неповні скорочення (*євроспільнота, євроінтеграція* тощо), складені слова (*бізнес-форум, бізнес-коло* тощо). У німецькому корпусі часто фіксуються новоутворені складені слова, де нова лексема утворюється поєднанням двох і більше слів. Наприклад: *das Kopf-an-Kopf-Rennen, die Nach-Mubatek-Zeit, Sechs-Parteien-Gespräch* тощо.

У німецьких і українських кореспонденціях, на відміну від інших інформаційних видів текстів, автори часто використовують різні стилістичні фігури. Одну з причин цього можна вбачати в проникненні елементів суб'єктивізму авторів статей. Окреслена тенденція

більшою мірою притаманна українським кореспонденціям, автори яких частіше вживають вставні модальні словосполучення на кшталт *певна річ, примітно, очевидно, видається, сумнівно, на жаль* тощо. У німецьких кореспонденціях авторське ставлення передається лексично й синтаксично через вживання умовного способу й модальних дієслів. Суб'єктивізм, зумовлений насамперед прагматичними цілями авторів текстів, можна вважати сучасною тенденцією в текстотворенні кореспонденцій та інших інформаційних текстів.

Серед найчастотніших стилістичних фігур у проаналізованих текстах можна виділити:

- епітети: *mit stolzen 18,6 Prozent* (BZ, 26.04.2007), *kriegerische Gewalt* (BZ, 12.02.07), *скупо коментують* (День, 11.01.2007), *реальний прагматизм* (День, 16.06.07), *ліберальна пісенька* (День, 24.03.2009) тощо;
- метафори: *bittere Pillen schlucken* (BZ, 12.06.2007), *auf der politischen Bühne* (BZ, 2.02.2007), *im Geist der Partnerschaft* (BZ, 12.02.2007); *цим мистецтвом оволодів президент* (День, 10.01.2007), *зійти на вершину влади* (День, 14.02.2007), *на уламках СРСР* (День, 27.01.2007) тощо;
- метонімії: *der Mann der Mitte* (BZ, 26.04.2007), *für die vielen Seelen* (BZ, 24.04.2007), *тиск Кремля* (День, 10.01.2007) тощо;
- порівняння: *Galionsfigur* (BZ, 01.02.2007), *sich erweisen als Bumerang* (BZ, 8.02.2007), *як лакмусовий папірець* (День, 14.06.2007) тощо.

Серед зафіксованих метафор в українському корпусі переважно використовуються перенесення значення з таких сфер, як:

- фонетика: *найбільший наголос зробив на* (День, 16.05.2007), *набирати ... акценту* (День, 27.06.2007) тощо;
- альпінізм: *зійти на вершину влади* (День, 14.02.2007),
- фізика: *може викликати напруження відносин із Китаєм* (День, 9.09.2008) тощо;
- транспорт: *основи дорожньої карти* (День, 10.02.2007), *відкриває шлях до початку переговорів* (День, 16.06.2007) тощо;
- погода: *ділового клімату Казахстану й України* (День, 1.01.2007), *співпраця затьмарилася подіями* (День, 16.06.2007);

- комп'ютер: *i mi форматуємо, яким чином буде проведена наступна конференція* (День, 27.01.2007).

У німецькому корпусі метафори походять головним чином з таких сфер:

- природні явища: *keinerlei Gegenwind erwarten* (BZ, 2.01.2007), *den Öl-Fluss stoppen* (BZ, 10.01.2007);
- медицина: *bittere Pillen schlucken* (BZ, 12.06.2007);
- військова справа: *ins Kreuzfeuer der Kritik geraten* (BZ, 1.02.2007).

Серед метонімії в обидвох корпусах домінують добре відомі територіальні і функціональні перенесення, як-от: *СС = Брюссель, Мінськ = Білорусь, Росія = Кремль, Москва, Першопрестольна, США = Білий Дім, Вашингтон, das Weiße Haus = Regierung der USA, Bundeskanzlerin = Angela Merkel* тощо. Наприклад:

[...] er [...] Kontakte zu Teheran nutzen würde, [...] (BZ, 2.02.2007)

[...] Брюссель і чути не хоче про [...] (День, 8.02.2007)

[...] Київ виступає проти створення наднаціональних органів СЕП. (День 18.04.2007)

Нерідко в українськомовних кореспонденціях редакція вдається до використання екзотизмів, наприклад, *фрау, башкан* тощо. В німецькомовних кореспонденціях таких випадків не зафіксовано.

В обох вибірках спостерігається часте використання фразеологізмів у широкому розумінні. У німецькому корпусі це переважно такі сталі словосполучення, як *das Amt antreten, auf die Beine stellen, zur Sache gehen, reich und arm, Zähne zeigen, aufs Spiel setzen, in Frage kommen, Gebrauch machen, in Kraft treten, im Weg stehen, jm den Schwarzen Peter zuschieben* тощо. Наприклад:

Ein unabhängiges Kosovo komme für Serben nicht in Frage (BZ, 8.02.2007).

Derweil schoben sich Weißrussland und Russland gegenseitig den Schwarzen Peter im Energiestreik zu (BZ, 10.01.2007).

В українському корпусі часто зустрічаються такі сталі словосполучення, як *у мирі й злагоді, стояти на першому місці, від гріха*

подаді, ставати чинними, камінь спотикання, дати старт, ставити палиці в колеса та інші. Наприклад:

Тривалий час живучи з Москвою в мирі й злагоді, він не зміг підготувати країну до високих цін на енергоносії (День, 10.01.2007).

Автори кореспонденцій обох газет активно використовують також запозичення, насамперед, з англійської мови: *месидж, саміт, імідж, консенсус, праймеріз, промоція, boomen, der Blogger, das Camp, clever, der Insider, das Team, der Trend, zu einem Deal fähig* тощо.

[...] man halte den innenpolitisch angeschlagenen Olmert kaum fähig zu einem Deal (BZ, 9.06.2007).

..., що серйозно й надовго підірвало б імідж країни у цілому світі (День, 14.07.2007).

Міська влада Вроцлава працює над промоцією свого міста (День, 23.01.2007).

Використання при цьому деяких запозичень не завжди доречне, як це видно в останньому прикладі. Тут відчувається іншомовний вплив на українську мову.

У німецькомовних і українськомовних кореспонденціях зафіксовано різні синтаксичні стилістичні фігури: анафору, еліпс, парцеляцію, градацію, апосіопезу, прикладку, парентезу, риторичне питання тощо. Внаслідок цього довжина простого речення може сягати тридцяти і більше слівформ. Окрім того, через постійні посилення на джерела інформації речення перетворюються на складні синтаксичні конструкції з прямою і непрямою мовою. Наприклад:

[...] Schimon Peres, Vizepremier, Mitglied der von Olmert geführten Kadima-Partei und erfahrenstes aller Regierungsmitglieder, stellt sich hingegen vor den Premier und betont: „Wir haben eine kollektive Verantwortung“ (BZ, 2.05.2007).

[...] Und diesmal? [...] (BZ, 24.05.2007).

Саме тому Протокол ратифікували всі без винятку держави-члени організації. Всі, крім Росії (День, 11.01.2007).

[...] А поки що гра триває ... (День, 18.03.2009).

[...] Новий тон у міжнародних відносинах, нова ера співпраці, нова архітектура безпеки з Росією [...] (BZ, 10.02.2009).

Найчастотнішим видом еліпсису в обох газетах можна вважати двокрапку, яка дозволяє стисло й оперативно довести потрібну інформацію, як-от:

Die meisten von ihnen waren einst mit der letzten Hoffnung dorthin gezogen: Weg vom Land, weg von der Arbeitslosigkeit, weg auch von den Traditionen (BZ, 28.04.2007).

У цьому прикладі видно, як через економію часу й місця в кореспонденціях вдаються до поєднання декількох стилістичних фігур: анафори, градації, еліпсису.

Проведений зіставний аналіз стилістичних особливостей зовнішньополітичних німецьких і українських інформаційних статей на матеріалі щоденних газет *Berliner Zeitung* і *День* дозволяє зробити такі висновки.

У німецьких і українських кореспонденціях, на відміну від інших інформаційних видів публіцистичних текстів, автори використовують різноманітні стилістичні засоби як на лексичному, так і на синтаксичному рівнях. У лексичному складі проаналізованих текстів переважає нейтральна лексика, хоча зустрічаються лексичні одиниці офіційно-ділового і розмовно-побутового стилів. Відмінності простежуються при вживанні абревіатур, екзотизмів, метафоризації і вираженні авторської позиції. Якщо в німецьких текстах автори уникають експліцитного вираження своєї суб'єктивної точки зору, то в українських текстах автори вдаються до цього. В кореспонденціях обох лінгвокультур помітна загальна тенденція до поєднання інформаційного й аналітичного викладу матеріалу.

Перспективний напрям подальшого дослідження вбачаємо у статистичному зіставленні стилістичних фігур обох мас-медій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручник / В. Й. Здоровега. – Львів : ПАІС, 2008. – 276 с.
2. Кійко Ю. Є. Німецькі й українські інформаційні статті у зіставленні / Юрій Кійко // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук.

- праць / гол. ред. Левицький В. В. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – Вип. 431 : Германська філологія. – С. 47–60.
3. Мацько Л. І. Стилистика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
 4. Солганик Г. Я. Стилистика текста : учеб. пособ. / Г. Я. Солганик. – М. : Флинта, Наука, 1997. – 256 с.
 5. Bucher H. J. Pressekommunikation / H. J. Bucher. – Tübingen : Niemeyer, 1986. – 240 S.
 6. Burger H. Mediensprache. Eine Einführung in Sprache in Kommunikationsformen der Massenmedien / H. Burger. – Berlin ; New York : de Gruyter, 2005. – 485 S.
 7. Dirks U. Decamouflieren und Adaptieren von politischem Spin. Ein Presstextvergleich deutscher und US-amerikanischer Aufmacher zum Irak-Konflikt / U. Dirks // Presstextsorten im Vergleich – Contrasting Text Types in the Press ; hrsg. von H. Lenk, A. Chesterman. – Hildesheim [u.a.] : Gorg Olms Verlag, 2005. – S. 35–57.
 8. Kniffka H. Kanonische Merkmale, soziolinguistische Regeln und Profilformeln für Zeitungsberichte : Eine empirische Fallstudie / H. Kniffka // Textsorten und literarische Gattungen. – Berlin : Schmidt-Verlag, 1983. – S. 145–185.
 9. Lüger H.-H. Pressesprache / H.-H. Lüger. – Tübingen : Niemeyer, 1995. – 169 S.
 10. Piirainen I. T. Untersuchungen zur Sprache der Leitartikel in der Frankfurter Allgemeine / I. T. Piirainen, M. Skog-Södersved. – Vaasa : Univ., 1982. – 95 S.
 11. Skog-Södersved M. Wortschatz und Syntax des außenpolitischen Leitartikels der Tageszeitungen „Neues Deutschland“, „Neue Zürcher Zeitung“, „Die Presse“ und „Süddeutsche Zeitung“ / M. Skog-Södersved. – F.a.M. [u.a.] : Lang, 1993. – 338 S.
 12. Spillner B. Textsorten im Sprachvergleich. Ansätze zu einer kontrastiven Typologie / B. Spillner // Kontrastive Linguistik und Übersetzungswissenschaft ; hrsg. von W. Kühlwein, G. Thome, W. Wills. – München : Fink Verlag, 1981. – S. 239–250.
 13. Stahlheber E. M. Die Fachtextsorte Zeitschriftenartikel im Deutschen und Address / Article im Amerikanischen : Popularisierungsgrad und Diachronie von Funktionen und Strukturen / E. M. Stahlheber // Kontrastive Fachsprachenforschung ; hrsg. von K.-D. Baumann und H. Kalverkämper. – Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1992. – S. 162–189.